

॥ १४ ॥ १५ ॥ सूर्योऽयमेति अत्रसूर्योपाधिकं ब्रह्मसर्वकर्तृत्वसर्वज्ञत्वसर्वात्मत्वादिभिर्धर्मैस्सूयतेतपथा सूर्यः सृते आलोकमिति सूर्यः १ अर्यमागतिमत्वात् २ भगः सर्वैश्वर्यसंपन्नत्वात् ३ त्वष्टा विश्वशिल्पकरत्वात् ४ पूषा शोषकः ५ अर्कः अर्चनीयः ६ सविता जगत्पुत्रमात् ७ रविः वेदत्रयीशब्दभ्यः ८ गभस्तिमानसहस्रकिरणः ९ अजोऽनादिः १० कालः मुहूर्तादिः तत्प्रवर्तकत्वात् ११ मृत्युः प्राणहर्ता १२ धाता जगधर्मध्वजो धर्मप्रधानः ४२ ४३ वेदांगः वेदशरीरः त्रयीमयत्वात् ४४ ४५ ॥ १९ ॥ ४८ कलिः सर्वमलाश्रय इत्येकं नाम ४९ ॥ २० ॥ अश्वत्थः संसारवृक्षः स एव संवत्सरकरः न तुषष्टः पदार्थः कालो नाम कश्चिदस्ति कालोपाधिभूतं द्रव्यमेव स्वस्य अतीतानागतादिव्यवहारहेतुर्भवतीति भावः ५६ कालचक्रः कालप्रवर्तको यो विभावसुः स इत्येकं नाम ५७ पुरुषः पूर्णकर्मेन्द्रियपंचकज्ञानेन्द्रियपंचकमन आदिचतुष्टयप्रा

वैशंपायन उवाच शृणुष्वावहितो राजन शुचिर्भूत्वा समाहितः ॥ क्षणंच कुरु राजेंद्र संप्रवक्ष्याम्य शेषतः ॥ १४ ॥ धौम्येन तु यथा पूर्वपार्थाय सुमहात्मने ॥ ना माष्टशतमाख्यातं तच्छृणुष्व महामते ॥ १५ ॥ धौम्य उवाच सूर्योऽयमा भगस्त्वष्टा पूषा र्कः सवितारविः ॥ गभस्तिमानजः कालो मृत्युर्धाता प्रभाकरः ॥ १६ ॥ पृथिव्या पश्वतेजश्च खं वायुश्च परायणं ॥ सोमो बृहस्पतिः शुक्रो बुधो गारक एव च ॥ १७ ॥ इंद्रो विवस्वान् दीप्तांशुः शुचिः शौरिः शनैश्वरः ॥ ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च स्कंदो वैवरुणो यमः ॥ १८ ॥ वैद्युतो जाठरश्चाग्निरैधनस्ते जसां पतिः ॥ धर्मध्वजो वेदकर्त्ता विदांगो वेदवाहनः ॥ १९ ॥ कृतं त्रेता द्वापरश्च कलिः सर्वमलाश्रयः ॥ कलाध्यक्षो विश्वकर्मा तमो नुदः ॥ वरुणः सागरो शशश्च जीमूतो जीव नोरिहा ॥ २० ॥ भूताश्रयो भूतपतिः सर्वलोक नमस्कृतः ॥ स्रष्टा संवर्तको वक्त्रिः सर्वस्यादिर लोलुपः ॥ २१ ॥ अनंतः कपिलो भानुः कामदः सर्वतो मुखः ॥ जयो विशालो वरदः सर्वधातुनिषेचिता ॥ २२ ॥

तिपुरुषः जीवः ५८ स एव शाश्वत आद्यंतशून्यः ५९ योगी कर्मज्ञानाधिकारी ६० व्यक्तव्यक्तः कार्यकारणभूत्वा ६१ सनातनो निरुपाधिः ६२ ॥ २१ ॥ ६५ तमो नुदः अज्ञावहंता मोक्षद इत्यर्थः ६६ अंशः अंशप्रतिविभाजयतिकर्मफलानीत्यंशः ६९ जीवनः जलवज्जीवनहेतुः ७१ ७२ ॥ २२ ॥ संवर्तकः प्रलयकालिको वक्त्रि इत्येकं ७७ ॥ २३ ॥ सर्वेषां धातूनां त्वगादीनां देहगतानां निषेचिता सेचक